

11. Dunning, J. H. (2001, March). The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. *International Journal of the Economics of Business*, 8(2), 173-190. doi: 10.1080/13571510110051441
12. Tancosova, J., & Svecova, S. (2012, March). Investment Attractiveness in the SR and the Effect on Foreign Investors. *Elektronicky zbornik vedeckych statí a posterov* (pp. 1484-1488). Gyongyos: Karoly Robert Foiskola (in Slovak).
13. Tancosova, J. (2013, September). Foreign direct investments and their influence on the economic development of Slovakia. *Economic Annals-XXI*, 3-4(1), 31-34. Retrieved from <http://sokin.info/ea/2013/3-4/zmist.html>
14. Tancosova, J. (2014, March). Investment attractiveness of Slovak Republic and its determinants. *Economic Annals-XXI*, 3-4(1), 8-11.
15. Tancosova, J., & Cornejova Aradyova, A. (2007, September). Kvalita podnikateľského prostredia ako determinant investicnej atraktivity ekonomik na príklade stavov V4. *Economy and Management*, III(3), 59-70. Retrieved from <https://www.vsemvs.sk/en-us/vedaav%C3%BDskum/vedeck%C3%BD%C4%8Dasopis/2007.aspx> (in Slovak).
16. Belanova, K. (2014, January). *Kvalita podnikateľského prostredia v krajinách Vyšehradskéjstvoroky a osobitným akcentom na dostupnosť finančných zdrojov*. Biatic. Retrieved from http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2014/01-2014/03_biatec14-1_belanova.pdf (in Slovak).
17. Hindis, R. et al. (2007). *Statistics for Economists*. Praha: Professional Publishing (in Czech).
18. Gozora, V. et al. (2013). *Regionálne disparity v malom a strednom podnikaní. Riešenie regionálnych disparít*. Bratislava: Vydavateľstvo Merkury (in Slovak).
19. Ourata, R. et al. (2006). *Globalizácia a slovenská ekonomika* Bratislava: Ekonomický ústav SAV (in Slovak).
20. Betakova, J., Lorko, M., & Dvorsky, J. (2014). The impact of the potential risks of the implementation of Instruments for environmental area management on the development of urban settlement (pp. 91-101). *Environmental impact II*. Ancona, Italy. Retrieved from <http://books.google.sk/books?id=vS49AwAAQBAJ&pg...>
21. Ministry of Finance of the Slovak Republic (Official website). *Statistical Data*. Retrieved from www.finance.gov.sk (in Slovak).
22. Statistical Office of Slovak Republic (Official website). *Statistical Data*. Retrieved from <http://portal.statistics.sk> (in Slovak).
23. World Bank Group (Official website). *Statistical Data*. Retrieved from www.worldbank.org
24. United Nations Conference on Trade and Development (Official website). *Statistical Data*. Retrieved from www.unctad.org
25. World Bank Group. *Doing Business* (Official website). Retrieved from <http://www.doingbusiness.org/rankings>

Received 28.08.2014

УДК 631.24:338.43(477)

В. А. Колодійчук

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Львівський національний аграрний університет, Україна
V-A-K@ukr.net

ГАЛУЗЕВЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК УКРАЇНИ

Анотація. У статті визначено фактори, що актуалізують перспективність виробництва зерна в Україні, та наголошено на відсутності системної політики держави у цій галузі, незважаючи на її потенціал. Проведено аналіз діяльності організаційних структур і міжгосподарських зв'язків на ринку зерна й продукції його переробки, а також окреслено межі зернопродуктового підкомплексу АПК відповідно до сучасних стандартів статистичної звітності та законодавчих актів. Запропоновано визначення цього підкомплексу АПК для систематизації подальших досліджень.

Ключові слова: зернопродуктовий підкомплекс АПК; зерновий ринок; виробництво зерна; переробка зерна; елеваторна промисловість.

Volodymyr Kolodiychuk

PhD (Economics), Associate Professor, Lviv National Agrarian University, Ukraine
1 V. Velykyi Str., Dubliany town, Zhovkva district, Lviv region, 80381, Ukraine

BRANCH POSITIONING OF GRAIN PRODUCTS SUBCOMPLEX IN UKRAINE'S AIC

Abstract. Modern economic and political challenges require from Ukraine its resource mobilization and fast system changes, and the grain industry has all chances to be the exports locomotive and source of foreign exchange for the country. In addition, grain production forms a system effect, as it is a raw material for many other industries. In the article, factors that actualize grain production prospectivity in Ukraine are defined, and lack of states' system policy in this area is emphasized, despite its potential. The evolution of institutional changes in Ukraine led to enterprises' unclear positioning at the grain market and its processing products in inter-industry links system. Different interpretations of the structural and functional providing of grain production sub-complex of AIC do not create conditions for fundamental theoretical researches. The analysis of the organizational structures activity and inter-farm connections for grain market and its processing products, allowed us to determine the grain production of AIC limits in Ukraine according to modern statistical reporting standards and legislative regulation. It includes a set of functionally dependent agricultural and industrial enterprises that ensure the grain supply formation, its primary machining, storage and processing into flour, cereals, mixed fodder, as well as sales, including exports, through the mediocre participation of relevant infrastructure elements and as a raw materials source for the enterprises of specialized food producing industries. Subsequent system studies should provide a balanced development of all identified components of the sub-complex towards improving quantitative and qualitative indicators of its functioning.

Keywords: grain production sub-complex of AIC; grain market; grain production; grain processing; elevator industry.

JEL Classification: L16, N50, O13**В. А. Колодійчук**

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Львівський національний аграрний університет, Україна

ОТРАСЛЕВОЕ ПОЗИЦИОНИРОВАНИЕ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПОДКОМПЛЕКСА АПК УКРАИНЫ

Аннотация. В статье определены факторы, которые актуализируют перспективность производства зерна в Украине, и отмечено отсутствие системной политики государства в этой отрасли, несмотря на ее потенциал. Проведен анализ деятельности организационных структур и межхозяйственных связей на рынке зерна и продукции его переработки, а также обозначены границы зернопродуктового подкомплекса АПК согласно современным стандартам статистической отчетности и законодательных актов. Предложено определение данного подкомплекса АПК для систематизации дальнейших исследований.

Ключевые слова: зернопродуктовый подкомплекс АПК; зерновой рынок; производство зерна; переработка зерна; элеваторная промышленность.

Постановка проблеми. Сприятливі передумови для виробництва зерна в Україні є основою формування потужної експорто орієнтованої галузі, яка може забезпечити державний бюджет стабільними надходженнями валюти. Складні соціально-економічні умови в Україні у 2014 році на фоні напруженої військово-політичної ситуації та анексії Криму, втрати контролю над зерновими терміналами півострова і нестабільністю та бойовими діями в південно-східних регіонах держави, а також тимчасова відкритість європейського ринку для української продукції на основі односторонніх торговельних преференцій висуває якосно нові вимоги до національної економіки у цілому та зернопродуктового підкомплексу зокрема.

Непрофесійні реформи в АПК, що проводяться кожним новопризначеним урядом, спричинили значний занепад зернового господарства, оскільки вони стосувалися переважно питань зміни підпорядкування підприємств, переділу їх активів у неефективній державній машині або виведення з державної власності, а не пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості та пріоритетності державних асигнувань у розвиток зернопродуктового підкомплексу АПК. При цьому власне поняття «зернопродуктовий підкомплекс АПК» термінологічно не визначено ні в законодавстві, ні у статистиці, що робить наукові публікації на цю тему несистематизованими, оскільки кожен автор вкладає свій зміст і своє бачення у цей термін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічні проблеми зерновиробництва та продовольчої безпеки досліджують у своїх працях зарубіжні вчені А. І. Алтухов (Altuhov, 2002) [1], К. Бенсон (Benson, 1986), Р. Х. Грін (Green, 1986) [2], К. Ейхер і Дж. Штаац (Eicher & Staatz, 1990) [3], В. Б. Ейде (Eide, 1990) [4] та ін. Незважаючи на значний науково-прикладний доробок вітчизняних учених В. І. Бойка [5], П. І. Гайдучького, М. Г. Лобаса [6], І. І. Лукінова, В. Ф. Сайко, П. Т. Саблука [7], Л. М. Худолія [8], Г. В. Черевка, О. М. Шпичака та інших у галузі вивчення проблем розвитку зернового господарства, невирішеними залишаються питання визначення меж і структурних елементів зернопродуктового підкомплексу АПК України на понятійному і прикладному рівнях, а також шляхів забезпечення комплексного та пропорційного розвитку всіх складових цієї системи.

Метою статті є визначення поняття «зернопродуктовий підкомплекс АПК», його меж та місця серед галузей економіки України відповідно до сучасних стандартів статистичної звітності й законодавчих актів; на основі об'єктивної оцінки стану структурно-функціонального забезпечення зерновиробництва в Україні та факторів, що актуалізують подальший розвиток зернопродуктового підкомплексу АПК, створити теоретичне підґрунтя для систематизації подальших досліджень.

Основні результати дослідження. Виробництво зернових культур є базисом для розвитку багатьох галузей економіки держави, а якщо для його вирощування існують ще й сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, вигідне геополітичне положення країни тощо, то ця галузь мусить стати основою позиціонування держави в міжнародному поділі праці, бути джерелом валютних надходжень від експорту зерна і продукції його переробки, що протягом останніх років Україна успішно демонструє.

Актуальність розвитку зернопродуктового підкомплексу АПК для України визначається рядом факторів, як-от:

- 1) наявність сприятливих умов для виробництва зерна й розвитку індустріального потенціалу для його переробки;
- 2) відновлюваність зернового ресурсу, що на відміну від вичерпних корисних копалин визначає тривалу перспективу для спеціалізації і розширення масштабів його відтворення;
- 3) нееластичність попиту на зерно, що дає змогу спрогнозувати обсяги споживання, оскільки він перебуває у кореляції із кількістю населення та їх фізіологічними потребами у першочергових продуктах харчування. Тенденція до збільшення чисельності населення Землі потребує розширення пропозиції зерна;

4) можливість отримати системний ефект від виробництва зерна і продукції його переробки як сировинної бази для багатьох інших галузей економіки;

5) існування позитивного досвіду, накопичених традицій, сформованої галузевої структури тощо як фундаментального базису для поглиблення цього напрямку спеціалізації в Україні.

У літературних джерелах не має чіткого визначення зернопродуктового підкомплексу АПК, натомість бачимо різні термінологічні варіації на кшталт: «продовольчий комплекс», «зернопродуктовий комплекс», «зернове господарство» або «зернопродуктовий підкомплекс» без уточнення його галузевої приналежності.

Наприклад, Д. М. Стеченко [9] визначає «зернопродуктовий комплекс» як «...систему взаємопов'язаних спеціалізованих галузей та виробництв, зайнятих вирощуванням зернових і бобових культур, заготівлею, переробкою зерна та реалізацією кінцевої продукції. Він включає сільськогосподарські підприємства, які спеціалізуються на вирощуванні продовольчого і фуражного зерна; елеваторно-складське господарство й підприємства борошномельно-круп'яної, комбікормової, макаронної та хлібопекарної промисловості, а також підприємства, що виробляють із зерна харчові концентрати, крохмаль, спирт, пиво; роздрібну торгівлю хлібом; підприємства сільськогосподарського машинобудування, які випускають зернотукові сіялки, зерно-, рисо- і кукурудзо-збиральні комбайни та інші спеціалізовані машини для зернового господарства; виробництво технологічного устаткування для елеваторів, зерносовищ, млинів, комбікормових і хлібних заводів тощо».

З методологічної точки зору система повинна бути лаконічною та змістовною, мати чіткі межі й складатися із функціонально залежних елементів, згрупованих за спільністю мети та технологічною єдністю. Агропромисловий комплекс містить чотири сфери: виробництво засобів виробництва; безпосередньо сільське господарство; переробку сільськогосподарської сировини; торгівлю продовольчими товарами. Виокремлювати з АПК зернопродуктовий підкомплекс слід, на наш погляд, з позицій функціонально-цільової його приналежності до вказаних сфер АПК. І якщо земля, капітал (основні й оборотні фонди), праця – це фактори виробництва, що дають можливість продукувати зерно, то пропозиція зерна з конкретними кількісними та якісними параметрами є об'єктом логістичного управління. Власне джерела і процес формування факторів виробництва не належать до безпосередньої сфери інтересів зернопродуктового підкомплексу АПК, хоч безумовно впливають на ефективність його розвитку. Це саме стосується й підприємств харчової промисловості, що використовують зерно та продукцію його переробки як сировину для власного виробництва.

Таким чином, зернопродуктовий підкомплекс АПК – це сукупність функціонально залежних сільськогосподарських і промислових підприємств, які забезпечують формування пропозиції зерна, його первинну обробку, зберігання, переробку на борошно, крупи, комбікорми, а також реалізацію, у тому числі на експорт, через посередництво відповідних інфраструктурних елементів і слугує джерелом сировинних ресурсів для підприємств спеціалізованих галузей із виробництва продовольчих товарів. Схематично наше бачення зернопродуктового підкомплексу АПК України представлено на рис. 1.

Щодо галузей із виробництва продовольчих товарів, внесемо певні важливі, на наш погляд, уточнення. Згідно із загальносоюзним класифікатором галузей народного господарства СРСР, який використовувався у вітчизняній статистиці до 2000 року, харчова промисловість складалася із харчосмакової, м'ясної, молочної та рибної. Окрему групу становили борошномельна, круп'яна і комбікормова галузі промисловості. Харчосмакова промисловість об'єднувала найбільшу групу спеціалізованих галузей із виробництва продовольчих товарів із сировини рослинно-

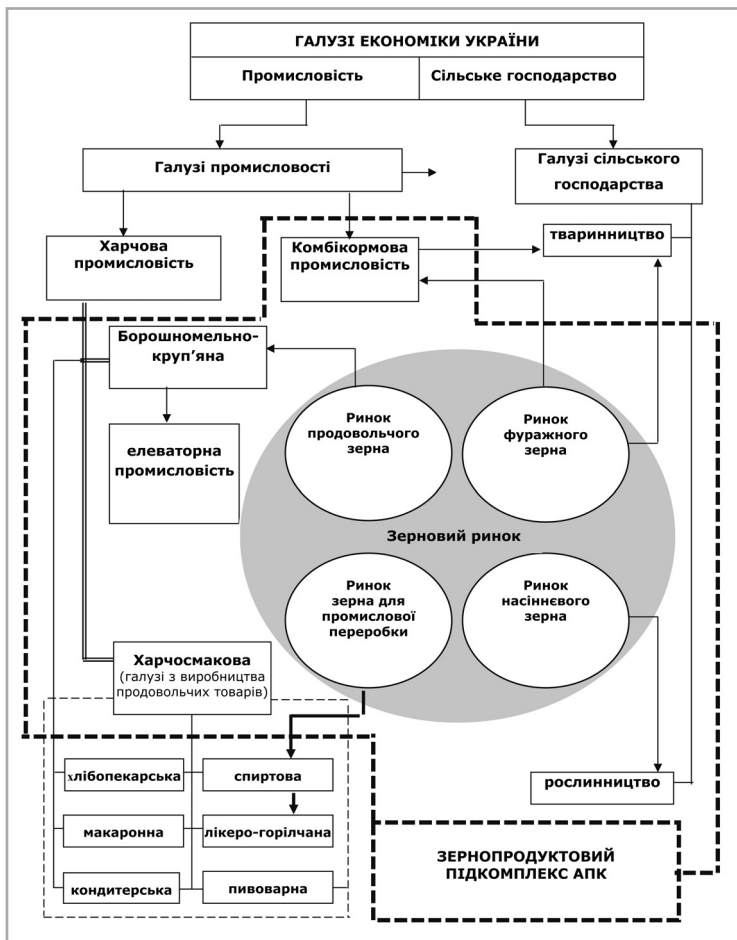

Рис. 1. Галузеве позиціонування зернопродуктового підкомплексу АПК України

Джерело: Власна розробка автора

го походження (хлібопекарська, цукрова, кондитерська, макаронна, олійно-жирова, плодоовочева, виноробна, спиртова, лікеро-горілчана, пивоварна, дріжджова, крохмалопаточна, соляна, чайна, парфумерно-косметична, тютюнова, виробництво безалкогольних напоїв, харчових концентратів), а також виробництва інших продовольчих товарів – загалом 22 підгалузі.

Від 2000 року, в умовах євроатлантичної спрямованості економічних реформ в Україні, згідно з вимогою міжнародних стандартів статистичного обліку, види діяльності, що пов'язані із переробкою сільськогосподарської сировини та виробництвом продовольчих товарів, вітчизняна статистика об'єднала у групу «харчова промисловість і переробка сільськогосподарських продуктів». Статистична звітність в Україні цей напрям позиціонує як «Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів». При цьому умовно використовуємо термін «харчосмакова промисловість», оскільки він може виділити її традиційні галузі, що безпосередньо контактують із зернопродуктивним підкомплексом АПК або є з ним інтеграційним утворенням на рівні окремих підприємств.

У зернопродуктовому підкомплексі АПК, за національною статистикою, до групи «зернові культури» відносять пшеницю, жито, ячмінь, овес, кукурудзу на зерно, просо, гречку, рис і зернобобові. Сукупність взаємовідносин між виробниками та споживачами зерна, перші з яких закінчили процес виробництва, а другі ще не почали споживати вироблену продукцію, являє собою зерновий ринок.

Весь обсяг пропозиції зерна, залежно від функціонального використання й цільового призначення, структурується на окремі групи (ринки), що показано на рис. 1. Як бачимо, спектр використання зернових культур досить широкий, що визначається, перш за все, їх якісними влас-

твостями. Зерно придатне для зовнішнього і внутрішнього використання сільськогосподарськими товаровиробниками, а саме для формування посівного матеріалу, забезпечення тваринництва кормами, а харчової промисловості (борошномельно-круп'яна, харчосмакова) – сировиною. Окрім того, з огляду на багату складність економіки України та юридичні аспекти підпорядкування переробних потужностей (форми власності) для задоволення зовнішніх потреб можна використовувати фуражне зерно (комбікормова промисловість), а внутрішніх – продовольче (млини і крупорушки, що перебувають на балансі сільськогосподарських підприємств).

Суб'єктами зберігання зерна, згідно зі статтею 7 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» [10] є «зернові склади (елеватори, хлібні бази, хлібоприймальні, борошномельні й комбікормові підприємства), суб'єкти виробництва зерна, які зберігають його у власних або орендованих зерносховищах, та інші суб'єкти господарювання, які беруть участь у процесі зберігання зерна».

В Україні, якщо не враховувати складські потужності виробників зерна, вищезазначені функції виконують підприємства елеваторної промисловості, що організаційно належать до таких структур: 1) Публічне акціонерне товариство «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (ДПЗКУ); 2) Державне агентство резерву України (ДАРУ); 3) Державна акціонерна компанія (ДАК) «Хліб України»; 4) приватні власники елеваторних мереж; 5) приватні власники окремих елеваторів.

Основна маса зерна в Україні зберігається на державних великотоннажних залізобетонних елеваторах, обладнання яких морально і фізично застаріло. Дотепер переважно застосовується примітивна підлогова технологія зберігання зерна. Досить висока вартість зберігання (майже 25% вартості закладеної на зберігання сировини) змушує виробників зберігати свій урожай на власних, переважно примітивних складах без належного лабораторного контролю якості зерна.

Слід звернути увагу на певну умовність віднесення підприємств до елеваторної промисловості. До неї нині входять 760 підприємств зернопродуктового підкомплексу АПК в Україні, що відрізняються між собою структурою виробництва, формами власності, масштабами діяльності, техніко-технологічним рівнем виробництва тощо. За класифікацією Державної служби статистики, елеваторної промисловості як галузі немає, однак ми, з метою систематизації дослідження, включаємо до елеваторів ті підприємства, що забезпечують не лише зберігання, а й переробку і перевалку зерна. Одні підприємства займаються лише зберіганням зерна, інші його переробкою на борошно і/або крупи, комбікорми тощо, деякі суб'єкти господарювання консолідує зернові потоки з метою їх перевалки та експорту і при цьому можуть також переробляти зерно.

Державна продовольчо-зернова корпорація створена постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи з утворення державного підприємства «Державна продовольчо-зернова корпорація України» від 11.08.2010 № 764 [11] на базі прибуткових активів державного холдингу-банкрота ДАК «Хліб України».

Корпорація має у своєму розпорядженні 10% усіх елеваторних потужностей України – сумарно філії компанії можуть зберігати 3,46 млн. тонн зернових, а портова інфраструктура здатна генерувати до 12% всеукраїнського експорту зерна. Сумарні потужності з перевалки на експорт Одеського та Миколаївського портів – 2,38 млн. тонн зернових вантажів на рік. До того ж корпорація кон-

тролює 15% внутрішнього ринку круп, борошна і комбікормів. ДПЗКУ входить до трійки лідерів з експорту зерна, а за окремими культурами – наприклад, кукурудзи, займає перше місце. Структура виробничих потужностей ДПЗКУ представлена на рис. 2.

До Державного агентства резерву України (ДАРУ) [13] належить 35 елеваторів, із яких 19 – малопотужних (місткістю до 50 тис. тонн), 11 – середньопотужних (50–100 тис. тонн), 5 – високопотужних (100 тис. тонн і більше).

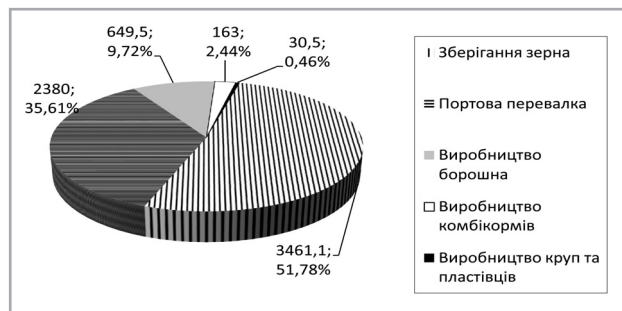

Рис. 2. Структура виробничих потужностей ДПЗКУ (станом на 01.07.2014 р.)

Джерело: Розраховано автором за [12]

ДАК «Хліб України», яка свого часу була основною державною компанією серед зернозберігувальних і зернопереробних підприємств України, нині перебуває у стані банкрутства. Втрата ринкових позицій компанії відбулася внаслідок неефективного управління та зловживань, що призвело до значних збитків держави на ринку зерна і продукції зернопереробки.

Слід відмітити посилення впливу на зерновому ринку приватних компаній, які умовно можна поділити на дві групи: приватні власники елеваторних мереж та власники окремих елеваторів.

За даними Аграрної біржи (єдиної державної товарної біржи в Україні), найпотужнішими мережевими підприємствами в елеваторній промисловості України є ПАТ «Розівський елеватор» (12 підприємств), ДП «Сантрейд» (6 підприємств), Агропромислова компанія «Кернел» (31 підприємство), ТОВ СП «Нібулон» (19 підприємств), Елеваторна компанія «Кусто Агро» (6 підприємств), ТОВ «Луї Дрейфус Комодітіз Україна ЛТД» (6 підприємств), ТОВ «Нікопольська ЗК» (17 підприємств) та Група Агротрейд (9 підприємств).

Найбільш чисельну групу підприємств елеваторної промисловості в Україні складають немережіві приватні елеватори, яких станом на середину 2014 року налічується 560, з них 444 – малопотужні (місткістю до 50 тис. тонн), 84 – середньої потужності (50–100 тис. тонн) і 32 – високопотужні (понад 100 тис. тонн) [14].

Значну роль у системі логістики зернопотоків відіграють інфраструктурні елементи ринку зерна та продукції його переробки. До них ми відносимо транспорт загально- і внутрішньовиробничого використання, товарні та ф'ючерсні біржі, банківські установи і структури, що забезпечують інформаційно-консультаційне обслуговування зернопродуктового підкомплексу АПК. До цього переліку можна також додати страхові, консалтингові компанії, логістичні центри, торгові домми, шляхове господарство, портові й залізничну інфраструктуру, митні переходи і т.д.

Висновки. Сучасні економічні та політичні виклики вимагають від України ресурсної мобілізації і швидких системних змін, а зернова галузь має всі шанси бути локомотивом експортної діяльності, системоутворювальним елементом внутрішньої та зовнішньої торгово-економічної

політики. А тому необхідно окреслити межі системи для розробки комплексних заходів з її удосконалення, що у взаємозв'язку і взаємозалежності структурних елементів дозволять виявити пріоритетні резервомістки напрями першочергових впливів на якісні та кількісні показники функціонування цієї системи.

Для уникнення термінологічної нечіткості пропонуємо визначити зернопродуктовий підкомплекс АПК як сукупність функціонально залежних сільськогосподарських і промислових підприємств, що забезпечують формування пропозиції зерна, його первинну обробку, зберігання, переробку, реалізацію на внутрішньому та зовнішньому ринках, які продукують сировинні ресурси для підприємств спеціалізованих галузей із виробництва продовольчих товарів.

Література

- Алтухов А. И. Зерно России / А. И. Алтухов, А. С. Васютин. – М. : ЭКОНДС-К, 2002. – 432 с.
- Benson C. Food Security in Sub-Saharan Africa, IDS / C. Benson, E. J. Clay, R. H. Green. – Brighton : University of Sussex, 1986. – P. 2–6.
- Eicher C. K. Agricultural Development in the Third World / Carl K. Eicher, John M. Staatz (Eds.). – Baltimore : John Hopkins University Press, 1990. – P.118.
- Eide W. B. Proceedings of the Agriculture / W. B. Eide // Nutrition Linkage Workshop, Virginia. – 1990. – Vol. 1. – P. 35–36.
- Бойко В. І. Зерно і ринок : монографія / В. І. Бойко. – К. : ННЦ ІАЕ. – 2007. – 312 с.
- Лобас М. Г. Розвиток зернового господарства України / М. Г. Лобас. – К. : Агроінком, 1997. – 447 с.
- Саблук Р. П. Фінансові проблеми розвитку ринку зерна в Україні / Р. П. Саблук, О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 69–75.
- Худолій Л. М. Розвиток ринку зерна в Україні / Л. М. Худолій // Економіка АПК. – 1997. – № 9. – С. 59–66.
- Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика / Д. М. Стеченко. – К. : Вікар, 2006. – 396 с.
- Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 № 37-IV / Редакція від 13.08.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/37-15>
- Про заходи з утворення державного підприємства «Державна продовольчо-зернова корпорація України» : Постанова КМУ від 11.08.2010 № 764 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>
- Державна продовольчо-зернова корпорація України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.pzcu.gov.ua/ua/action>
- Державне агентство резерву України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.gosrezerv.gov.ua>
- Аграрна біржа [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://agrex.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 30.07.2014

References

- Altuhov A. Y. (2002). *Russian grain*. Moscow: EKONDS-K (in Russ.).
- Benson, C., Clay, E. J., & Green, R. H. (1986). *Food Security in Sub-Saharan Africa IDS*. Brighton: University of Sussex.
- Eicher, C. K., & John, M. S. (1990). *Agricultural Development in the Third World*. Baltimore: John Hopkins University Press.
- Eide, W. B. (1990, February). *Proceedings of the Agriculture. Nutrition Linkage Workshop*, Virginia.
- Boiko, V. I. (2007). *Grain and market*. Kyiv: IAE (in Ukr.).
- Lobas, M. G. (1997). *Grain farming development in Ukraine*. Kyiv: Agroinkom (in Ukr.).
- Sabluk, R. P. (2008). Financial problems of grain market development in Ukraine. *Ekonomika APK (The Economy of AIC)*, 12, 69-75 (in Ukr.).
- Hudolii, L. M. (1997). Grain production development in Ukraine. *Ekonomika APK (The Economy of AIC)*, 9, 59-66 (in Ukr.).
- Stechenko, D. M. (2006). *Productive forces placing and regionalistyk's*. Kyiv: Vikar (in Ukr.).
- The Verkhovna Rada of Ukraine (2002, the edition from 13.08.2014). *About grain and market of grain in Ukraine (Law of Ukraine)*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/37-15> (in Ukr.).
- The Cabinet Ministers of Ukraine (2010). *About measures for the state enterprise creation «State Food and Grain Corporation of Ukraine»*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua> (in Ukr.).
- State Food and Grain Corporation of Ukraine (Official website). Retrieved from <http://www.pzcu.gov.ua/ua/action> (in Ukr.).
- State Agency of Reserve of Ukraine (Official website). Retrieved from <http://www.gosrezerv.gov.ua> (in Ukr.).
- Agrarian Commodity Exchange (Official website). Retrieved from <http://agrex.gov.ua/> (in Ukr.).

Received 30.07.2014